





معاونت پژوهش و فن آوری  
به نام خدا

## منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضای هیئت علمی و احدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه همکاران پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هر گونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هر گونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برانته: التزام به برانته جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.



دانشگاه آزاد اسلامی

واحد علوم و تحقیقات

دانشکده علوم انسانی ، گروه مدیریت

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتی

(M.A)

گرایش: مالی

عنوان :

بررسی موانع و چالش‌های توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان در مرکز آموزش  
عالی علمی کاربردی جهاددانشگاهی بابل

استاد راهنما:

دکتر مراد کردی

استاد مشاور:

دکتر اوژن کریمی

نگارش :

محسن حسن زاده طالشی

تابستان ۱۳۹۲



**ISLAMIC AZAD UNIVERSITY**  
**SCIENCE AND RESEARCH BRACH**

**Faculty of Muman Sciences-Department of Management**  
**Thesis for receiving «M.A» degree on State Management**

Subject:

**The Study of constraints and chalenges on development of students,  
entrepreneurship in center of Science and Technology of Babol Jihad-e-  
Daneshgahi**

Thesis Advisor:  
**M. Kordi Ph.D.**

Consulting Advisor:  
**O.Karimi Ph.D.**

By:  
**Mohsen Hasanzadeh Taleshi**

**Summer 2013**

## سیاسگزاری:

سپاس خدایی را که زیبایی های آفرینش را بر ما برگزید، پاکترین روزی ها را بر ما نازل فرمود. برتری مان بخشید به مالکیت بر همه موجودات، چنان که جمیع خلق به قدرت او گردن به امر ما نهند و به نیروی او سر بر فرمان ما ساینند.

از همه دوستان و عزیزانی که به نحوی در طی انجام این پایان نامه مرا یاری نمودند، نهایت تشکر و تقدیر می نمایم.

در آغاز سخن از زحمات بی شائبه و پدرا نه استاد دانشمند **جناب آقای دکتر مراد کردی** که افتخار شاگردی ایشان را در این مدت داشته ام و بحق در تمام مراحل انجام پایان نامه از هیچگونه کمکی دریغ ننموده و مرا همیشه مورد لطف و مرحمت خود قرار داده اند، از ایشان نهایت تشکر و امتنان را دارم و از درگاه خداوند مهربان خواهان بهروزی و شادکامی ایشان در تمام مراحل زندگی می باشم.

**جناب آقای دکتر اوژن کریمی** که با وجود مشغله کاری مرا مورد لطف خود قرار داده و مشاوره این کار را به عهده گرفته اند و راهنمایی های ارزنده شان راه گشای تحقیقاتم بود، کمال تشکر را دارم.

هم چنین بر خود لازم می دانم از زحمات گرانقدران محترم:

**جناب آقای دکتر حسن جعفریانی** و **سرکار خانم دکتر تهمنه ناطق** که از نقطه نظرات سودمندشان در بالا بردن بار علمی این تحقیق استفاده نمودم کمال تشکر و امتنان را دارم.

در خاتمه شایسته است که مراتب تشکر قلبی خویش را از **پدر و مادر**، **همسر و فرزندانم** به پاس ایثار و فداکاری و محبت بی دریغشان ابراز دارم، به امید آنکه بتوانم قطره ای از دریای محبتشان را پاسخگو باشم.

تقدیم به زیبائی های زندگی ام:

پدر و مادر عزیزم

همسر و فرزندان مهربانم

که در تمامی روزهای انجام کار مشوق و  
دلسوز و در کنار من بوده اند.

# فهرست مطالب

## فصل اول: کلیات تحقیق

۱	مقدمه:	۲
۲	بیان مسئله:	۳
۳	اهمیت و ضرورت تحقیق:	۵
۴	اهداف تحقیق:	۶
۵	سؤال اصلی و سوالات تحقیق:	۷
۶	فرضیه‌های تحقیق:	۷
۷	متغیر های تحقیق:	۸
۸	روش تحقیق:	۸
۹	جامعه‌ی آماری تحقیق:	۸
۱۰	روش نمونه گیری:	۹
۱۱	ابزار گردآوری اطلاعات:	۹
۱۲	تکنیک‌های آماری برای تجزیه و تحلیل داده‌ها:	۹
۱۳	قلمرو تحقیق:	۹
۱۴	تعاریف، اصطلاحات مهم و متغیرهای تحقیق:	۱۰
۱۴-۱	تعاریف مفهومی (نظری):	۱۰
۱۴-۲	تعاریف عملیاتی(عملی):	۱۱

## فصل دوم: مروری بر ادبیات تحقیق و پیشینه تحقیق

۱	مقدمه:	۱۲
۲	ادبیات و پیشینه تحقیق:	۱۳
۳	ماهیت و تحول کار آفرینی:	۱۸
۴	نکاتی درباره‌ی مفهوم واژه‌ی کار آفرینی:	۱۹
۵	سابقه‌ی کار آفرینی در دنیا:	۲۲
۶	سیر تاریخی مفهوم کار آفرینی:	۲۳
۷	زمینه‌ی اجتماعی- اقتصادی مؤثر بر کار آفرینی:	۲۴
۷-۱	تأثیر فرهنگی بر کار آفرینی:	۲۴
۸	سابقه‌ی کار آفرینی در ایران:	۲۸
۹	دیدگاهها و نظریات مرتبط با کار آفرینی:	۲۹
۹-۱	کار آفرینی از دیدگاه اسلام:	۲۹
۹-۱-۱	عبادت تلقی کردن کار و خدمت:	۲۹
۹-۱-۲	مبارزه با آفات روانی (روانشناختی کار):	۳۰
۹-۱-۳	استفاده از کمترین امکانات:	۳۰
۹-۱-۴	استمرار و پیگیری:	۳۱
۹-۱-۵	کمال‌گرایی و پویایی:	۳۱
۹-۱-۶	مخاطره‌پذیری:	۳۱
۹-۱-۷	توجه به کیفیت به جای کمیت (کیفیت‌گرایی):	۳۲
۹-۱-۸	امید به آینده:	۳۲
۹-۱-۹	واقع بینی:	۳۲
۹-۱-۱۰	اعتماد به نفس و توکل:	۳۳

۳۳	۹-۲- نظریات مدیریتی در زمینه‌ی کار آفرینی .....
۳۹	۹-۳- کار آفرینی از دیدگاه اقتصاددانان .....
۴۳	۹-۴- نظریات روانشناسی در مورد کار آفرینی .....
۴۶	۹-۵- نظریات جامعه‌شناسی و جمعیت‌شناختی در رابطه با کار آفرینی .....
۴۷	۹-۵-۱- محیط خانوادگی در کودکی .....
۴۸	۹-۵-۲- سن .....
۴۹	۹-۵-۳- تحصیلات .....
۵۰	۹-۵-۴- ویژگی‌های تجربی و شغلی .....
۵۱	۹-۵-۵- ارزشهای فردی .....
۵۱	۹-۵-۶- الگوی نقش .....
۵۲	۳- نقش و اهمیت کارآفرینان در جامعه .....
۵۳	۴- نیازهای محیطی کارآفرینان .....
۵۳	۵- ویژگی‌های کارآفرینان .....
۵۹	۱۲-۱- نیاز به توفیق یا توفیق طلبی .....
۶۰	۱۲-۲- تمایل به مخاطره‌پذیری .....
۶۱	۱۲-۳- نیاز به استقلال .....
۶۱	۱۲-۴- خلاقیت .....
۶۲	۱۲-۵- تفکر واگرا و همگرا .....
۶۳	۱۲-۶- تحمل ابهام .....
۶۳	۱۲-۷- شیوه تفکر .....
۶۴	۶- بررسی تحقیقات انجام شده در زمینه کار آفرینی در جهان .....
۶۵	۱۳-۱- مطالعات ماکس ورتمن .....
۶۵	۱۳-۲- مطالعات چرچیل و لونس .....
۶۶	۱۳-۳- مطالعات کارس رود - ادی و الم .....
۶۶	۱۳-۴- مطالعات آلدریچ .....
۶۷	۱۳-۴-۱- دیدگاه علمی یکپارچه .....
۶۷	۱۳-۴-۲- دیدگاه چندگانه و متعارض .....
۶۷	۱۳-۴-۳- عمل‌گرایی و فراتجددگرایی .....

### فصل سوم: روش اجرای تحقیق

۶۸	۱- مقدمه .....
۶۸	۲- نوع تحقیق .....
۶۹	۳- جامعه‌ی آماری .....
۶۹	۴- نمونه‌ی آماری .....
۶۹	۴-۱- حجم نمونه .....
۶۹	۴-۱-۱- حجم نمونه دانشجویان کاردانی .....
۷۰	۴-۱-۲- حجم نمونه دانشجویان مقطع کارشناسی .....
۷۱	۴-۲- شیوه‌ی نمونه‌گیری .....
۷۱	۴-۲-۱- شیوه‌ی نمونه‌گیری جامعه‌ی آماری دانشجویان کاردانی و کارشناسی .....
۷۱	۵- ابزار و روش‌های گردآوری داده‌ها و اطلاعات .....
۷۱	۵-۱- نحوه‌ی ساخت و تهیه‌ی ابزار .....
۷۲	۵-۱-۱- سوالات عمومی .....
۷۲	۵-۱-۲- سوالات متغیرهای تحقیق .....
۷۴	۵-۱-۳- سوالات تاثیر دروس دوره‌ی تحصیلی بر کار آفرینی .....
۷۴	۲- ۵- تعیین اعتبار و روایی ابزار اندازه‌گیری (پرسش‌نامه) .....



۷۴	۱-۲-۵- روایی یا اعتبار ابزار اندازه‌گیری
۷۵	۲-۲-۵- قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری
۷۵	۶- تکنیک‌های آماری برای تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۶	۷- جداول تناظر فرضیات با سوالات پرسش‌نامه

### فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها (یافته‌ها)

۷۹	۱- مقدمه
۷۹	۲- تجزیه و تحلیل سؤال‌های پرسش‌نامه‌ی دانشجویان کاردانی و کارشناسی علمی کاربردی بابل
۷۹	۲-۱- ویژگی‌های عمومی پاسخگویان دانشجویان کاردانی
۷۹	۲-۱-۱- رشته‌ی تحصیلی:
۸۱	۲-۱-۲- جنس:
۸۲	۲-۱-۳- سن پاسخ‌دهندگان:
۸۳	۲-۱-۴- وضعیت تأهل:
۸۴	۲-۲- ویژگی‌های عمومی پاسخگویان دانشجویان کارشناسی
۸۴	۲-۲-۱- رشته‌ی تحصیلی:
۸۵	۲-۲-۲- جنس:
۸۶	۲-۲-۳- سن پاسخ‌دهندگان:
۸۷	۲-۲-۴- وضعیت تأهل:
۸۸	۳- تحلیل توصیفی موانع و چالش‌های توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان
۸۸	۳-۱- فراهم نبودن آموزش‌های مناسب کارآفرینی
۸۹	۳-۲- عدم دسترسی به منابع و امکانات مالی مناسب
۹۰	۳-۳- عدم وجود نهادهای حمایتی مناسب
۹۱	۳-۴- عدم وجود قوانین و مقررات مناسب
۹۲	۴- عوامل مؤثر برای کارآفرینی متناسب با رشته تحصیلی
۹۲	۵- تحلیل استنباطی

### فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۹۷	۱- خلاصه
۹۹	۲- نتایج
۹۹	۲-۱- اعتبار نتیجه‌ی فرضیه‌های تحقیق از نقطه نظر دانشجویان کاردانی
۱۰۰	۲-۲- اعتبار فرضیه‌های تحقیق از نقطه نظر دانشجویان کارشناسی
۱۰۱	۳- محدودیت‌های تحقیق
۱۰۱	۴- پیشنهادها
۱۰۱	۴-۱- پیشنهادها بر اساس نتایج تحقیق
۱۰۵	۴-۲- پیشنهادها بر اساس تجربیات محقق
۱۰۶	۴-۳- توصیه به سایر محققان
۱۰۷	منابع فارسی
۱۱۱	منابع خارجی
۱۱۳	ضمائم و پیوستها

# فهرست جداول

جدول ۱-۲: نقش‌های کارکردی کارآفرینان در تئوری‌های اقتصادی	۳۴
جدول ۱-۳: رویکرد ویژگی‌های مشترکی نسبت به کارآفرینان	۳۴
جدول ۳-۱: نمونه سؤالات پرسش‌نامه برای متغیر فراهم نبودن آموزش‌های مناسب	۷۱
جدول ۳-۲: نمونه سؤالات پرسش‌نامه برای متغیر فراهم نبودن سرمایه	۷۱
جدول ۳-۳: نمونه سؤالات پرسش‌نامه برای متغیر عدم وجود نهادهای حمایتی مناسب	۷۲
جدول ۳-۴: نمونه سؤالات پرسش‌نامه برای متغیر عدم وجود قوانین و مقررات مناسب	۷۲
جدول ۳-۳: تناظر فرضیه‌ی ۱ با سؤالات آن	۷۴
جدول ۳-۴: تناظر فرضیه‌ی ۲ با سؤالات آن	۷۴
جدول ۳-۵: تناظر فرضیه‌ی ۳ با سؤالات آن	۷۵
جدول ۳-۶: تناظر فرضیه‌ی ۴ با سؤالات آن	۷۵
جدول ۱-۴: جدول توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک رشته‌ی تحصیلی (دانشجویان کاردانی)	۷۹
جدول ۲-۴: جدول توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک جنس	۸۰
جدول ۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک سن (دانشجویان کاردانی)	۸۱
جدول ۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک وضعیت تأهل (دانشجویان کاردانی)	۸۲
جدول ۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک رشته‌ی تحصیلی (دانشجویان کارشناسی)	۸۳
جدول ۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک جنس (دانشجویان کارشناسی)	۸۴
جدول ۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک سن (دانشجویان کارشناسی)	۸۵
جدول ۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک وضعیت تأهل (دانشجویان کارشناسی)	۸۶
جدول شماره ۹-۴: توزیع درصدی پاسخ به سؤالات مربوط به آموزش‌های مناسب کارآفرینی	۸۷
جدول شماره ۱۰-۴: توزیع درصدی پاسخ به سؤالات مربوط به عدم دسترسی به منابع و امکانات مالی مناسب	۸۸
جدول شماره ۱۱-۴: توزیع درصدی پاسخ به سؤالات مربوط به عدم وجود نهادهای حمایتی مناسب	۸۹
جدول شماره ۱۲-۴: توزیع درصدی پاسخ به سؤالات مربوط به عدم وجود قوانین و مقررات مناسب	۸۹
جدول شماره ۱۳-۴: توزیع درصدی پاسخ به سؤالات مربوط به عوامل مؤثر بر کارآفرینی متناسب با رشته تحصیلی	۹۰
جدول شماره ۱۴-۴: آزمون $X_2$ برای بررسی فرضیه ۱	۹۱
جدول شماره ۱۵-۴: آزمون $X_2$ برای بررسی فرضیه‌ی ۲	۹۲
جدول شماره ۱۶-۴: آزمون $X_2$ برای بررسی فرضیه‌ی ۳	۹۲
جدول شماره ۱۷-۴: آزمون $X_2$ برای بررسی فرضیه‌ی ۴	۹۳

## فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۴. نمودار ستونی توزیع درصدی پاسخگویان به تفکیک رشته تحصیلی (دانشجویان کاردانی)..... ۸۰
- نمودار ۲-۴. نمودار دایره‌های توزیع درصدی پاسخگویان به تفکیک رشته تحصیلی (دانشجویان کاردانی)..... ۸۱
- نمودار ۳-۴. نمودار ستونی توزیع درصدی پاسخگویان به تفکیک سن (دانشجویان کاردانی)..... ۸۲
- نمودار ۴-۴. نمودار دایره‌های توزیع درصدی پاسخگویان به تفکیک وضعیت تاهل (دانشجویان کاردانی)..... ۸۳
- نمودار ۵-۴. نمودار دایره‌های توزیع درصدی پاسخگویان به تفکیک رشته تحصیلی (دانشجویان کارشناسی)..... ۸۴
- نمودار ۶-۴. نمودار دایره‌های توزیع درصدی پاسخگویان به تفکیک جنس (دانشجویان کارشناسی)..... ۸۵
- نمودار ۷-۴. نمودار ستونی توزیع درصدی پاسخگویان به تفکیک سن (دانشجویان کارشناسی)..... ۸۶
- نمودار ۸-۴. نمودار دایره‌های توزیع درصدی پاسخگویان به تفکیک وضعیت تاهل (دانشجویان کارشناسی)..... ۸۷

## چکیده:

کشوری که می‌خواهد توسعه یابد، باید به اندازه‌ی کافی کارآفرین داشته‌باشد. در شرایط موجود کشور، یکی از معضلات توسعه، تعداد محدود کارآفرینان است. پس به دلیل نقش و جایگاه ویژه کارآفرینان در روند توسعه و رشد اقتصادی، بسیاری از کشورها تلاش می‌کنند شمار هر چه بیش‌تری از جامعه را که دارای ویژگی کارآفرینی هستند به آموزش در جهت کارآفرینی و فعالیت‌های کارآفرینانه تشویق و هدایت کنند. بعضی از موانع اولیه‌ی موفقیت دانشجویان کارآفرین از پیش روی‌شان برداشته شده است و با این وجود هنوز بسیاری از موانع پا بر جاست. به علاوه، پیشرفت کمی در آموزش و توسعه‌ی کارآفرینان دانشگاهی در خط مشی دولت و برنامه‌های دانشگاهی دیده می‌شود. بدین منظور تحقیق حاضر به دنبال بررسی موانع و چالش‌های توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان در مرکز آموزش عالی علمی کاربردی جهاددانشگاهی بابل می‌باشد. برای انجام این تحقیق از روش پیمایشی و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. جامعه‌ی آماری این تحقیق را دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی جهاددانشگاهی بابل تشکیل می‌دهند که از این میان ۴۱۵ دانشجوی کاردانی و ۹۰ دانشجوی کارشناسی به عنوان نمونه پرسشنامه را تکمیل نموده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد دانشجویان کاردانی و کارشناسی علمی کاربردی مرکز بابل به ترتیب با فراهم نبودن آموزش‌های مناسب، عدم دسترسی به منابع و امکانات مالی مناسب، عدم وجود نهادهای حمایتی مناسب، فراهم نبودن قوانین و مقررات مناسب و عوامل موثر برای کارآفرینی متناسب با رشته تحصیلی مواجه بوده‌اند. این موارد را می‌توان موانعی برای توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان کاردانی و کارشناسی علمی کاربردی نیز بر شمرد.

**کلمات کلیدی:** کارآفرینی، کارآفرین، اشتغال، خود اشتغالی

# فصل اول

## کلیات تحقیق

## ۱. مقدمه:

کشوری که می‌خواهد توسعه یابد، باید به اندازه‌ی کافی کارآفرین داشته‌باشد. منظور از کارآفرین عناصری هستند که علاوه بر داشتن علم در یک حوزه‌ی تخصصی، از قدرت ریسک‌پذیری بالایی برخوردارند، دارای خلاقیت و نوآوری هستند، اهل کار و تلاش هستند و از نفس‌کار لذت می‌برند. در شرایط موجود کشور، یکی از معضلات توسعه، تعداد محدود کارآفرینان است. پس به دلیل نقش و جایگاه ویژه‌ی کارآفرینان در روند توسعه و رشد اقتصادی، بسیاری از دولت‌ها در کشورهای توسعه‌یافته یا در حال توسعه تلاش می‌کنند با حداکثر امکانات و بهره‌برداری از دستاوردهای تحقیقاتی، شمار هر چه بیش‌تری از جامعه را که دارای ویژگی کارآفرینی هستند به آموزش در جهت کارآفرینی و فعالیت‌های کارآفرینانه تشویق و هدایت کنند. کارآفرینان با مهارتی که در تشخیص فرصت‌ها، موقعیت‌ها و ایجاد حرکت در جهت توسعه‌ی این موقعیت‌ها دارند، پیشگامان حقیقی تغییر در اقتصاد و تحولات اجتماعی محسوب می‌شوند. امروزه کارآفرینی به عنوان یکی از تازه‌ترین موضوعات دانشگاه‌های مدیریت و مهندسی مبدل شده‌است. تعداد دانشکده‌هایی که دروس مرتبط به کارآفرینی را تدریس می‌کنند از ۲۴ دانشکده در سال ۱۹۷۰ به بیش از ۵۰۰ دانشکده در سال ۱۹۹۳ افزایش یافته‌است و امروزه کمتر دانشکده‌ای را می‌توان یافت که دروس کارآفرینی را ارائه ننماید. (شاه حسینی، ۱۳۸۳، ص: ۱۲۴)

در شرایط کنونی اقتصاد کشورمان که با مسایل و نارسایی‌های مهمی نظیر فرار مغزها، بیکاری یا کم‌کاری (به ویژه فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها و نیروی انسانی متخصص) کاهش سرمایه‌گذاری دولت، عدم تحرک و رشد اقتصادی کافی روبروست، پرورش و آموزش کارآفرینان و رشد هر چه بیشتر کارآفرینی و برطرف کردن موانع کارآفرینی در کشور به ویژه در میان قشر تحصیل کرده و دانشجو از اهمیت مضاعفی برخوردار است.

آموزش کارآفرینی مهم‌ترین تلاشی است که بستر لازم برای فراگیری دانش و مهارت‌های ضروری را برای افراد علاقه‌مند مخصوصاً دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاهی که جویای مشاغل ارضاکننده و چالش‌انگیز هستند فراهم می‌کنند این مسئولیت کلاً بر عهده دانشگاه‌ها به ویژه دانشکده‌ها و گروه‌های علمی، تخصصی است که با توجه به مقتضیات کنونی و آتی کشور در جهت ایجاد سیستم‌های مطالعاتی و تدوین برنامه‌های آموزشی مناسب، آموزش کارآفرینی را در سطح دانشگاه‌ها نهادینه کنند. همانطور که میدانیم نقش کارآفرینان در این رشد اقتصادی، اجتماعی و اشتغال‌زایی انکارناپذیر است کارآفرینان با فعالیت‌های خود اقتصاد جهانی را تغییر داده‌اند، کسب و کارهای جدید و در حال ظهور بسیاری از فعالیت‌های نوآورانه را تولید می‌کنند که شیوه‌های زندگی ما را تغییر می‌دهند از این رو در این دنیای در حال تغییر که رقابت‌ها بصورت بین‌المللی می‌باشد توجه به مقوله کارآفرینی یکی از دغدغه‌های مهم دانشگاه و موسسات آموزش عالی است. دانشگاه‌ها بایستی ضمن همکاری با دنیای کار، نیازهای جامعه را مورد توجه قرار دهند و با توسعه ظرفیت‌های کارآفرینی توان و امکان اشتغال افراد را فراهم کنند.

## ۲. بیان مسئله:

امروزه چالش‌های اشتغال یا موضوع کار و بیکاری نه فقط یکی از مهمترین مسائل اجتماعی در کشور به شمار می‌آید بلکه با توجه به میزان رشد جمعیت در دو دهه‌ی گذشته می‌توان آن را مهم‌ترین چالش اجتماعی چند دهه‌ی آینده به حساب آورد (Tajabady, 2008). به طوری که یکی از اساسی‌ترین دغدغه‌های مسئولان و متولیان امور، یافتن راه حلی برای مسئله‌ی بیکاری بوده‌است که حجم و گستردگی آن در کشورهای در حال توسعه یک معضل به شمار می‌رود، نیروی انسانی جویای کار بسیاری اعم از دانش‌آموخته و غیردانش‌آموخته وجود دارد (حسینی و همکاران، ۱۳۸۹). این مسئله در کشور ما با شرایط حادثری مواجه است: بر اساس آمار سالانه ۲۷۰ هزار دانش‌آموخته دانشگاهی وارد بازار کار می‌شوند، اما ظرفیت‌های بازار کار جوابگوی این تعداد متقاضی نیست (عزیزی و حسینی، ۱۳۸۶). و همچنین تحقیقات نشان می‌دهد تعداد دانشجویان و دانش‌آموختگان آموزش عالی مرتباً در حال افزایش است (خسروی‌پور و همکاران، ۱۳۸۷). بنابراین این، اگر روند موجود بطور مداوم ادامه یابد نرخ بیکاری در میان فارغ‌التحصیلان این بخش از آموزش عالی در مقایسه با سایر بخش‌ها افزایش بیشتری خواهد یافت (رسول‌اف، ۱۳۸۰). مباحث فوق‌الذکر حاکی از آن است که احتمالاً آموزش‌های ارائه شده در نظام آموزش عالی منطبق با نیازهای فعلی جامعه نیست و یا عدم کارایی آموزش‌ها به این امر منجر می‌شود که فارغ‌التحصیلان به ایجاد مشاغل مناسب برای خود قادر نباشند. دانشگاه جامع علمی کاربردی با هدف تربیت نیروی انسانی برای بازار کار کشور و ایجاد خوداشتغالی و کارآفرینی تاسیس و نام دانشگاه کارآفرین را به خود اختصاص داد. از طرفی بطور کلی هدف غائی آموزش عالی، تربیت دانش‌آموختگانی کارآفرین است که پس از اتمام تحصیلات خود بتوانند با استفاده از منابع و فرصت‌های موجود نسبت به ایجاد شغلی مرتبط با آموخته‌های دانشگاهی مبادرت ورزند (بارانی و زرافشانی، ۱۳۸۸). امروزه آموزش کارآفرینی به یکی از مهمترین و گسترده‌ترین فعالیت‌های دانشگاهی تبدیل شده است و این نظام آموزشی در صورتی اثربخش و کارآمد خواهد بود که بتواند با ایجاد بسترهای لازم، منابع انسانی تحت آموزش خویش را به دانش، مهارت و ویژگی‌های کارآفرینان تجهیز و روحیه کارآفرینی را در آنها پرورش دهد. مطالعات کارآفرینی اشاره دارد که کارآفرینان دارای ویژگی‌های مخصوصی هستند (Matviuk, 2010, p.65). همچنین تجارب کشورهای مختلف دنیا اعم از توسعه یافته و در حال توسعه، نیز نشان دهنده‌ی آن است که بهترین گزینه برای آماده نمودن فراگیران نظام آموزشی جهت اشتغال در بازار، آموزش خوداشتغالی و کارآفرینی است. عامل انسانی مهمترین جنبه‌ی کارآفرینی بوده و در روند پیشرفت کارآفرینی تأثیر بسزایی داشته و خواهد داشت (خسروی‌پور و همکاران، ۱۳۸۷). با توجه به استراتژی اصلی دانشگاه جامع علمی کاربردی مبنی بر تربیت نیروی کارآفرین برای اقتصاد کشور تا چه اندازه در پیاده‌سازی این استراتژی اصلی با چه موانع و چالش‌هایی روبرو است. بدین منظور لازم است دانشجویان مستعد و کارآفرین شناسایی شوند و بستر مناسب برای شروع فعالیت‌های جدید اقتصادی با حمایت مالی و معنوی، فرهنگی و علمی ایجاد شود. آموزش عالی باید بتواند با ارائه برنامه‌های آموزشی مناسب در بروز ویژگی‌های مانند استقلال طلبی، ریسک‌پذیری، خلاقیت، خودباوری و آینده‌گری در دانشجویان موثر باشند و توانایی‌های بالقوه دانشجویان را شناسایی کند و این توانایی را بین آنها ایجاد کند که دانش

آموختگان به جای جستجوی کار خودشان به عنوان نیروی مولد علاوه بر ایجاد کسب و کار برای خود برای دیگران نیز کار ایجاد کنند. در این پژوهش موانع کارآفرینی دانشجویان مرکز آموزش عالی علمی کاربردی بابل و مرکز آموزش علمی کاربردی جهاددانشگاهی بابل به عنوان جامعه‌ی نمونه از دانشجویان علمی کاربردی کشور بررسی و راهکارهای پیشنهادی رفع موانع کارآفرینی برای تصمیم‌سازان و سیاست‌گذاران ارائه می‌شود.

### ۳. اهمیت و ضرورت تحقیق:

امروزه دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها دریافته‌اند که آنها وارد محیط‌های کاری متغیر، پویا و پیچیده خواهند شد. عواملی مانند جهانی شدن، رقابت و رشد سریع فناوری، دنیای فرصت‌های کاری را تغییر داده‌اند. امروزه انتظارات کارفرمایان تغییر یافته و آنها نیاز به کارکنانی دارند که رفتارها و گرایش‌های کارآفرینانه از خود نشان دهند (پیتر دراکر ۱۹۸۵)<sup>۱</sup> از طرف دیگر، اکثر مشاغل نوین در شرکت‌های کوچک و متوسط ایجاد می‌شوند (لرنا کولینز و دیگران ۲۰۰۴)<sup>۲</sup> شرکت‌های امروزی کوچکتر شده و سازمان‌های بزرگتر نیز عموماً افراد کمتری را به کار می‌گیرند. این امر بدین معنا است که دانشجویان و دانش‌آموختگان قرن بیست و یکم امنیت شغلی پایدار و بلند مدت نخواهند داشت. از اینرو و در حال حاضر، آموزش دانشگاهی به عنوان ابزار کارآفرینی دانش‌آموختگان، به چالش کشیده شده است (سایت امرلاد)<sup>۳</sup>.

از اینرو در سال‌های اخیر مشاهده می‌شود که دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها به طور جدی علاقه‌مند به ایجاد کسب و کارهای مستقل برای خود شده‌اند. این جریان، تغییرات عمده‌ای در الگوهای اشتغال را نشان می‌دهد. برای مثال، در انگلستان، از سال ۱۹۸۴ تا ۲۰۰۰، میزان خود اشتغالی به ۱۴ درصد جمعیت فعال (در مجموع برابر ۳۴۲۳۰۰۰ نفر) رسید (ایرن دوهایم و میکائیل هیت ۲۰۰۰)<sup>۴</sup>. همچنین در سال ۱۹۹۶، شاخص فعالیت کارآفرینانه در خصوص دانش‌آموختگان دانشگاهی در آمریکا ۳۰ درصد بوده، در حالی که این شاخص در سال ۲۰۰۴ به ۳۲ درصد ارتقا یافته است (وانگ کلمنت و وانگ پوه کام ۲۰۰۲)<sup>۵</sup>. پژوهش دیگری نشان می‌دهد که بیش از ۸ درصد فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های آمریکا کارآفرین هستند، در حالی که این نسبت در مورد دانش‌آموختگان انگلیسی برابر ۳ درصد است (بوسما نیلز و هاردینگ ریکا ۲۰۰۶)<sup>۶</sup>. به هر حال نیاز به دانش‌آموختگان و دانشجویان کارآفرین افزایش یافته است و هدف بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان، پرورش دانشجویان و در نتیجه دانش‌آموختگان کارآفرین است. در واقع امروزه، پرورش استعداد کارآفرینانه‌ی دانش‌آموختگان به عنوان دستور کار ملی، به منظور توسعه‌ی کارآفرینی مورد توجه سیاست‌گذاران و دانشگاه‌ها در کشورها قرار گرفته است. از اینرو یکی از مهم

1-Drucker, peter

2-Collins, lorna et all

3-<http://www.emeraldinsight.com>

4-Duhaime Irene and Hitt Michael

5 -Wang, clement k. and wang, poh-kam

6-Bosma Niels and Harding Rebecca



ترین راهکارهای توسعه کارآفرینی در میان دانشجویان، توسعه و ارتقاء رفتار کارآفرینانه افراد از طریق ترویج، آموزش، حمایت و شناخت مستعدان کارآفرینی است. بدین منظور برای ارتقاء قابلیت های کارآفرینی باید برنامه های آموزشی خاصی برای افراد مستعد تدوین شود تا از این طریق به جای اینکه تاریخ فارغ التحصیلان دانشگاه ها به دنبال استخدام و جستجوی کار باشند خودشان کسب و کار جدید ایجاد کنند از اینرو ترویج فرهنگ کارآفرینی مستلزم درک اهمیت آن توسط سیاست گذاران و برنامه ریزی جامع و حمایت همه جانبه مسئولان و کارگزاران دولتی است. اما واقعیت آن است که توسعه کارآفرینی در جامعه نیازمند شناسایی و پرورش افراد کارآفرین و ایجاد محیط توانمندساز همراه با زیرساختارهای جلوبرنده در رابطه با فعالیت های کارآفرینانه به عنوان حمایت از آنها است. و این تحقیق بر آن است که شناخت موانع کارآفرینی به روش علمی و تصمیم سازی بر اساس راهکارهای بهبود دهنده اولین گام در جهت حمایت از کارآفرینان و دانشجویان در مرکز آموزش عالی علمی کاربردی بابل است.

#### ۴. اهداف تحقیق:

اهداف تحقیق را می توان به دو بخش هدف اصلی و فرعی تقسیم نمود:

##### هدف اصلی:

۴-۱- تعیین و تبیین موانع کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی

۴-۲- اهداف فرعی:

- ۱- شناسایی مهمترین موانع موجود در توسعه کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی
- ۲- شناسایی عوامل و شرایط مناسب جهت بستر توسعه کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی
- ۳- پیشنهادهای کاربردی جهت توسعه کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی

#### ۵. سوال اصلی و سوالات تحقیق:

۵-۱- سوال اصلی:

موانع و چالش های توسعه کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی کدامند؟

۵-۲- سوال های تحقیق:

- در راستای سوال اصلی تحقیق، سوال های زیر مطرح و در تحقیق مورد بررسی قرار می گیرند:
- ۱- آیا فراهم نبودن آموزش های مناسب کارآفرینی مانع توسعه کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شده است؟
  - ۲- آیا عدم دسترسی به منابع و امکانات مالی مناسب مانع توسعه کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شده است؟
  - ۳- آیا عدم وجود نهادهای حمایتی مناسب مانع توسعه کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شده است؟

۴- آیا فراهم نبودن قوانین و مقررات مناسب مانع توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شده‌است؟

#### ۶. فرضیه‌های تحقیق:

با توجه به سوال‌های تحقیق، فرضیه‌های زیر مطرح و مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۱- فراهم نبودن آموزش‌های مناسب کارآفرینی مانع توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شده‌است.

۲- عدم دسترسی به منابع و امکانات مالی مناسب مانع توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شده‌است.

۳- عدم وجود نهادهای حمایتی مناسب مانع توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شده‌است.

۴- آیا فراهم نبودن قوانین و مقررات مناسب مانع توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شده‌است.

#### ۷. متغیرهای تحقیق

با توجه به فرضیات فوق متغیرهای تحقیق در چارچوب متغیرهای مستقل و متغیرهای وابسته در تحقیق مطرح و مورد بررسی قرار می‌گیرند.

##### ۷-۱- متغیرهای مستقل:

متغیرهای مستقل در تحقیق عبارتند از: «فراهم نبودن آموزش‌های مناسب کارآفرینی»، «عدم دسترسی به منابع و امکانات مالی مناسب»، «عدم وجود مرکز مشاوره کارآفرینی»، «فراهم نبودن قوانین و مقررات مناسب»

##### ۷-۲- متغیر وابسته:

در این تحقیق «توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان در مرکز آموزش عالی علمی کاربردی بابل» به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است.

#### ۸. روش تحقیق:

این تحقیق با توجه به اینکه به بررسی موانع و چالش‌های توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان در مرکز آموزش عالی علمی کاربردی دارد اما از لحاظ نوع روش، تحقیق توصیفی و تحلیلی می‌باشد به دلیل آنکه مطالعه توصیفی آنچه را که هست، توصیف و تفسیر می‌نماید و توجه آن در درجه اول به زمان حال است و در این پژوهش آنچه که باعث موانع و چالش‌های توسعه کارآفرینی دانشجویان در مرکز آموزش عالی علمی کاربردی شده اند مورد بررسی و توصیف و تفسیر قرار می‌گیرد.

#### ۹. جامعه‌ی آماری تحقیق

جامعه‌ی آماری این تحقیق از دو گروه به شرح زیر تشکیل شده اند:

۱- دانشجویان سال آخر مقطع کاردانی

## ۲- دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی

### ۱۰. روش نمونه گیری

روش نمونه گیری برای جامعه آماری فوق پس از تعیین، شناسایی و طبقه بندی لیست افراد سال آخر مقاطع ذکر شده، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده خواهد شد، برای محاسبه تعداد نمونه از جامعه آماری از فرمول کوکران استفاده گردید.

### ۱۱. ابزار گردآوری اطلاعات

در این پژوهش بخشی از اطلاعات مورد نیاز در تدوین ادبیات تحقیق و مطالب علمی پشتوانه‌ی فرضیات تحقیق می‌باشند، با مطالعه‌ی اسناد، کتب، مجلات و نشریات به « روش کتابخانه‌ای» جمع‌آوری می‌شود، با توجه به جدید بودن بحث بررسی موانع و چالش‌های توسعه‌ی کارآفرینی دانشجویان در مرکز آموزش عالی علمی کاربردی بابل از مطالب موجود در اینترنت استفاده خواهد شد. بخشی دیگر از اطلاعات که مربوط به جمع‌آوری اطلاعات از جامعه‌ی آماری تحقیق می‌باشد، از «روش پرسش‌نامه» استفاده می‌شود.

### ۱۲. تکنیک‌های آماری برای تجزیه و تحلیل داده‌ها

با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از تحقیق و آزمون فرضیه‌های آن اختصاص دارد، از روش آزمون فرض نسبت‌ها، برای آزمون متغیرهای موجود در فرضیه‌های تحقیق استفاده می‌شود. همچنین از روش‌های تعیین درصد، میانگین، انحراف معیار و واریانس بر حسب نیاز برای تحلیل داده‌های پرسش‌نامه مورد استفاده قرار خواهد گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش‌های آماری و استفاده از نرم افزارهای کامپیوتری مانند SPSS و Excel انجام خواهد شد.

### ۱۳. قلمرو تحقیق

قلمرو تحقیق را می‌توان از نظر مکانی، زمانی و موضوعی به شرح زیر طبقه‌بندی کرد.

۱-۱۳-۱- قلمرو مکانی: محل اجرای طرح، استان مازندران، شهرستان بابل می‌باشد این استان در شمال ایران و در جنوب دریای خزر واقع شده‌است.

۲-۱۳-۲- قلمرو زمانی: این تحقیق نقطه نظرات دانشجویان سال آخر مقطع کاردانی و دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۳-۱۳-۳- قلمرو موضوعی: در این تحقیق مهم‌ترین موانع و چالش‌های توسعه کارآفرینی دانشجویان در مرکز آموزش عالی علمی کاربردی بابل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

### ۱۴. تعاریف، اصطلاحات مهم و متغیرهای تحقیق

#### ۱-۱۴- تعاریف مفهومی (نظری)

۱-۱-۱۴- کارآفرین (Entrepreneur): فردی که منابع لازم برای شروع و یا رشد کسب و کاری را بسیج می نماید و تمرکز آن بر نوآوری و توسعه ی فرآیند، محصول یا خدمات جدید می باشد ( احمد پور داریانی، محمود ۱۳۸۰)

۱-۲-۱۴- کارآفرینی (Entrepreneurship): عبارت است از فرآیند ایجاد ارزش از راه تشکیل مجموعه منحصر به فردی از منابع به منظور بهره گیری از فرصت ها ( احمد پور داریانی، محمود ۱۳۸۰)

۱-۳-۱۴- خلاقیت (Creativity): عبارت است از به کارگیری توانایی های ذهنی، برای ایجاد یک فکر یا مفهوم جدید (رضائیان، علی ۱۳۸۲، ص: ۱۰۳)

۱-۴-۱۴- تمایل به مخاطره پذیری (Risk-taking Propensity): عبارت است از پذیرش مخاطره های معتدل که می توانند از طریق تلاش های شخص مهار شوند ( احمدپور داریانی، محمود ۱۳۸۰، ص: ۸۴)

۱-۵-۱۴- نیاز به کسب موفقیت (Need for Achievement): عبارت است از خواسته ی فرد برای رسیدن به هدف خود و انجام کاری موثر تر از قبل (الوانی و دیگران ۱۳۷۴، ص: ۱۰۲)

۱-۶-۱۴- نیاز به استقلال: نیاز به استقلال را می توان به صورت عباراتی نظیر «کنترل داشتن بر سرنوشت خویش»، « کاری را برای خود انجام دادن» و آقای خود بودن تعریف کرد. (احمد پور داریانی، محمود ۱۳۸۰، ص: ۸۷)

## ۱۴-۲ تعاریف عملیاتی (عملی)

۱-۲-۱۴- **فراهم نبودن آموزش های مناسب:** فراهم نبودن آموزش های مناسب متغیری است که در پرسشنامه با ۶ سوال در ابعاد فراهم نبودن آموزش مناسب برای راه اندازی کسب و کار، فراهم نبودن آموزش مناسب در به ثبت رساندن شرکت، فراهم نبودن آموزش مناسب برای کسب دانش و مهارت های مدیریتی، فراهم نبودن آموزش مناسب برای کسب مهارت های ارتباطی با دیگران، فراهم نبودن آموزش مناسب برای کسب مهارت در زمینه ی مالی و حسابداری، فراهم نبودن آموزش مناسب برای کسب مهارت در زمینه بازاریابی و فروش کالا مورد بررسی قرار می-گیرد.

۱-۲-۲-۱۴- **فراهم نبودن منابع و امکانات مالی مناسب:** این متغیر عملیاتی در پرسشنامه با ۵ سوال در غالب کمبود سرمایه شخصی، نگرش منفی بانکها به اعطای وام به کارآفرینان، ناتوانی کارآفرینان در ارائه ی وثیقه ی مورد درخواست بانکها، بوروکراسی اداری ( کاغذ بازی) برای دریافت وام از بانکها، تاخیر بانکها در تامین به موقع منابع مالی مورد نیاز کارآفرینان مورد بررسی قرار می گیرد.

۱-۲-۳-۱۴- **عدم وجود مرکز مشاوره کارآفرینی:** این متغیر عملیاتی در پرسشنامه با ۴ سوال در چارچوب عدم وجود مرکز مشاوره کارآفرینی در مرکز علمی کاربردی، عدم وجود مرکز مشاوره کارآفرینی در نهادهای دولتی (استان)، عدم وجود نهادهای غیر دولتی (NGO) حامی از کسب و